

INTRODUCCIÓ AL TRIMESTRE: FICCIÓ I MEMÒRIA

Per començar a xerrar sobre com ens expliquem la nostra vida i com modulem la memòria és necessari parlar abans d'un concepte més primari, **la ficció**. Prové del llatí *factio*, derivat del verb *fingere* que a l'origen significava «**modelar la pasta del pà**» i actualment ha derivat a significar «allò que ha estat modelat, inventat, fingit».

Quan parlem d'un concepte més primari ens referim a que abans de decidir-se a utilitzar la memòria com a caixa d'eines a l'hora d'escriure, hi ha una cosa més elemental que és el caràcter *ficcional* de qualsevol obra literària. De manera molt elemental, podríem dir que **associem a la literatura tota producció amb paraules, amb lletres**. Però hem de tenir clar que per cenyir-nos a escriure estrictament una cosa aparentment objectiva i real (com podria ser una crònica) no deixem de fer literatura de ficció. Pensem en Josep Pla, per veure un exemple proper. Josep Pla bateja *El carrer estret* com l'acte de passejar un mirall. No cal haver-lo llegit. Només cal saber que en un poble amb un nom inventat (Torrelles) hi arriba un veterinari per exercir el seu ofici. Des d'aquest punt de vista se'ns expliquen les banalitats quotidianes d'una sèrie de personatges. Com a recurs per obtenir veracitat i fer creure al lector que allò que diu és allò que ha vist, funciona. Hi ha una pretensió d'aparentar realisme, però **el realisme, com a temàtica o com a matèria literària, és una qüestió estètica**. Podem voler ser realistes, però mai serem realistes en el sentit és pur. Al final, el simple fet d'escriure, ja és ficció. Quan jo vull explicar amb paraules això que no sé què és però que en diem l'experiència humana, ja hi ha alguna cosa que canvia. Imaginem un home que es limiti a transcriure el que sent en una conversa entre un home i una dona en una cafeteria. **Per molt que copii la realitat amb paraules, no és la realitat mateixa**. No cal posar-nos filòsofs però perquè ens entenguem: les paraules mai seran aquell to de veu, aquella expressió en la mirada que acompanyen al llenguatge... el llenguatge (el conjunt de paraules que tenim a l'abast) no deixa de ser, encara que soni molt clàssic, la còpia.

Aquest és un tema recurrent al llarg de la història de la literatura. Ha preocupat a molts escriptors i encara avui és un debat obert. Alguns d'ells, són els següents:

- **La caldera trencada** de Flaubert:

Nadie puede jamás dar la exacta medida de sus necesidades, ni de sus conceptos, ni de sus dolores, y la palabra humana es como una caldera rota en la que tocamos melodías para que bailen los osos, cuando quisiéramos conmover las estrellas.

(*Madame Bovary*, Gustave Flaubert)

- El llenguatge com a **primera capa de mentida**, Nietzsche.

Nietzsche té un llibret que es diu *Sobre la veritat i la mentida* on fa una crítica al llenguatge com a mitjà per explicar la veritat. Ell considera **el llenguatge com la primera capa de mentida**. Hi ha els conceptes (cel·les on els humans guarden la veritat) i a través d'ells neix el llenguatge que explica la realitat. Ja sabem que Nietzsche era un gran amant de les genealogies i sempre va al origen. Per tant, no només el fet d'escriure seria una capa de mentida més sinó que el simple fet de crear conceptes seria un mal inici per arribar a la veritat.

- **L'original és el silenci, les paraules són la còpia**, Joan Brossa.

Una manera d'entendre poèticament que qualsevol intent d'explicar amb paraules la realitat, és una ficció.

Dit això, si a més utilitzem la memòria com a recurs literari, la ficció és doble. Segur que tots ens hem trobat moltes vegades davant de vivències que hem viscut amb algú i que després, quan les recordem, **cadascú té el seu punt de vista d'allò que recorda**.

Al final tots necessitem de donar sentit a allò viscut, i com que tant els ulls com les necessitats de tothom són diferents, la ficció és inevitable. I més si parlem de memòria.

Amb quina freqüència ens expliquem la vida a nosaltres mateixos? ¿Amb quina freqüència l'arreglem, l'embellim i n'esborrem trossos dissimuladament? I com més llarga sigui la vida, menys persones queden per posar en dubte la nostra versió, per recordar-nos que la nostra vida no és pas nostra, sinó simplement la versió que hem explicat de la nostra vida. Que hem explicat als altres, però (principalment) a nosaltres mateixos.

(El sentit d'un final, Julian Barnes.)